

2008. – 50 с.

8. Баранова А. Проектна технологія як засіб формування інтересу до навчання молодших школярів / Анастасія Баранова // Освіта і управління. – 2011. – Т.14. – № 2-3. – С.102-105.

Попович Т.М.*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ

У даній статті проаналізовано особливості здійснення процесу трудового навчання та виховання на національно-культурних традиціях у сільській загальноосвітній школі. Досліджено, як впливає вивчення модулів сільськогосподарського напрямку на професійне самовизначення учня.

На сьогодні перед освітою стоять відповідальні завдання стосовно виховання й підготовки молоді до ефективної трудової діяльності. Ринкові відносини кардинально змінюють характер та цілі праці, підвищують рівень конкурентоздатності робітників: зростає інтенсивність праці, робота вимагає більш високого професіоналізму, відповідальності за себе й за доручену справу, чіткої виконавчої дисципліни тощо. У цих умовах важливого значення набуває впровадження новітніх педагогічних технологій уроків трудового навчання, на яких учні повинні навчитися не тільки й не скільки виконувати певну роботу, а більш за все набути навичок праці й співпраці, визначати мотивацію діяльності, передбачати необхідний її результат, та навіть розраховувати свої зусилля й витрати для досягнення поставленої мети. Саме такі вимоги ставить життя перед випускниками шкіл. Досягнення цієї мети забезпечується змістом трудового навчання, який розроблено відповідно до Державних стандартів освітньої галузі «Технологія» [6, с. 3] – це формування й розвиток проектно-технологічної та інформаційно-комунікаційної компетентностей для реалізації творчого потенціалу учнів і їх соціалізації в суспільстві.

У сільських школах організація навчально-виховного процесу із трудового навчання має певні особливості, а саме:

- старіння педагогічних кадрів (у сільській місцевості більше половини педагогів відносяться до вікової групи від 45 до 65 років, рівень молодих спеціалістів коливається від 5 % до 9 %);
- застарілість матеріально-технічної бази навчально-виховного процесу (майстерні мають лише 42,3 % загальноосвітніх закладів на селі);

---

* © Попович Т.М.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

– брак навчальної літератури: підручники із трудового навчання в сільських школах становлять 36,1 % книжкового фонду бібліотек (проти 47,1 % – у містах);

– мала наповнюваність класів, що унеможливорює поділ на ґендерній основі для проведення уроків трудового навчання.

Для вирішення питання пов'язаного з викладання даного предмета в школі сільської місцевості необхідно проводити семінари, школи передового педагогічного досвіду, майстер-класи, засідання творчих груп по обміну досвідом роботи в сучасних умовах. Наприклад, при такій співпраці педагога Ново-троїцького районного методичного об'єднання вчителів трудового навчання обмінюються власними надбаннями: методичними розробками, ІКТ-ресурсами, навчальними проектами тощо.

Мета статті – розкриття особливостей роботи вчителя трудового навчання в школі сільської місцевості.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема виховання учнів сільської школи на національно-культурних традиціях вивчалася багатьма вченими в різних аспектах: теоретико-методичні засади та педагогічні чинники виховання на національно-культурних традиціях досліджували А. Бойко, А. Фрідріх та ін.; засоби та умови виховання на національно-культурних традиціях учнів різного віку Р. Береза, В. Чорнобай та ін.; процес виховання на традиціях Г. Ващенко, А. Макаренко. С. Русова; питання змісту виховання на національно-культурних традиціях викладені в працях Г. Ващенко, Б. Ступарика, Д. Тхоржевського, П. Щербаня; теоретичні положення й практичні рекомендації з питань трудового й професійного навчання розкриті в працях П. Атутова, А. Вихруща, В. Гусева, А. Дьоміна, В. Качнева, М. Корця, В. Курок, Д. Лазаренка, В. Мадзігона, В. Сидоренка, Н.Слюсаренко, В. Стешенка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського. Однак окреслені праці не розкривають проблеми виховання учнів сільської школи на національних традиціях у процесі трудового навчання.

У державній національній програмі «Освіта» наголошується: «Трудова підготовка здійснюється через трудове навчання протягом усього періоду навчання в усіх типах загальноосвітніх навчальних закладів» [1, с. 4].

Зазначимо, що при організації навчально-виховного процесу слід урахувувати таку специфічну особливість школи сільської місцевості як мала наповненість класів, що призводить як до позитивних, так і до негативних наслідків. Так, на уроках трудового навчання позитивними є індивідуальний, диференційований підхід до учнів; негативними – навчання цілим класом без поділу на групи хлопчиків і дівчаток. В основу програми

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

із трудового навчання в 5-9 класах сільської загальноосвітньої школи, покладено модульний принцип, який передбачає наявність основних (базових) модулів і вибіркового (варіативного), що залежить від матеріально-технічної бази, фахової підготовленості вчителя, регіональних традицій (народних ремесел і промислів), які можуть вивчатися спільно обома групами (хлопців і дівчаток), наповненості класів (поділу на групи хлопців і дівчаток) та бажанням учнів. Першочерговим завданням учителя освітньої галузі «Технологія» є доцільний вибір модуля з урахуванням усіх перерахованих чинників [2, с. 3]. Тому, педагог повинен, активно працювати над удосконаленням методів трудової підготовки та виховання учнів, використовувати як інноваційні технології, так і національні традиції виховання, навчання для відродження старовинних ремесел.

Одним з аспектів трудового навчання й виховання в сільській школі є творчий підхід педагогічного колективу щодо використання в навчально-виховному процесі засобів етнопедагогіки. Адже, учителі повинні добре усвідомлювати істину: школа не просто навчальний заклад, вона має бути школою національного відродження, осередком виховання майбутніх національно свідомих громадян України. Національне виховання вітчизняні вчені (І.Бех, М.Стельмахович, О.Савченко, К.Ушинський, А.Фасоля) розглядали, як важливий фактор державотворення. Зокрема, К.Ушинський писав, що «виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу». За його справедливим твердженням, «тільки народне виховання є живим органом в історичному процесі народного розвитку» [5, с. 100].

Ось чому так важливо вчителям постійно працювати над формуванням історичної пам'яті учнівської молоді через дослідження й відродження українських традицій, ремесел, фольклору, їх актуалізації в демократичних умовах на якісно новому рівні сучасної сільської школи. Традиції є джерелом, першоосновою розвитку сучасної педагогічної науки, новаторського досвіду, інноваційних технологій навчання й виховання. Досягнення даної мети можливе на уроках трудового навчання завдяки великій кількості варіативних модулів. Наприклад, на уроці за темою «Технологія виготовлення писанок восковою технікою» у 7 класі ми використовуємо мультимедійну презентацію, яка демонструє історію писанкарства; регіонально-технологічні особливості виготовлення писанок; значення знаків-символів на узорах; характерні кольорові рішення та їх

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

пропорційне співвідношення при виготовленні великодніх яєць.

Учитель освітньої галузі «Технологія» сільської загально-освітньої школи у своїй роботі повинен урахувати, що світогляд українців та їхні традиції, звичаї та ремесла відзначаються об'єктивністю, реалістичністю, поєднанням глибокої творчості, душевного багатства й проникливої логічної думки. Тому, при підготовці до уроку вчитель має враховувати ці особливості та постійно з ними ознайомлюватися. Національний світогляд, його глибина й багатство яскраво відображаються в міфології, фольклорі, символіці, прикметах, віруваннях, традиціях, ремеслах і звичаях українського народу, та матеріалізовані в історичних подіях і здобутках української національної культури. Усе це знаходить своє відображення в таких варіативних модулях як: «Технологія української народної вишивки»; «Технологія плетіння з лози»; «Технологія оздоблення виробів геометричним різьбленням» та ін. [2, с. 43-70].

Оскільки в сучасних умовах євроінтеграції молодь усе більше ознайомлюється з надбаннями культури різних народів, перед учителем трудового навчання постає потреба у формуванні здатності учнів до інтеграції у світовий соціокультурний простір – за умови збереження української національної ідентичності. А саме національно-культурні традиції є обличчям народу, значною виховною силою і вічним джерелом духовності для підростаючого покоління, які повинен використовувати педагог під час підготовки до уроку. Так, наприклад, при вивченні модуля «Технологія української народної вишивки» учнями нашої школи було проведено науково-дослідницьку роботу на тему: «Майстрині нашого краю» в рамках Всеукраїнської експедиції «Україна вишивана». У результаті дослідження розроблено буклет, записано спогади вишивальниць К. Бугари, О. Чопенко, Г. Діденко (с. Чкалове) і оформлено фоторепортаж. Указані матеріали постійно використовуються на уроках трудового навчання, під час проведення різноманітних виховних заходів. Як бачимо, виховання на народних традиціях вимагає від учителя спеціальних знань, умінь і навичок для організації взаємодії між учителем і учнями на рівні співробітництва та співтворчості, у центрі цих відносин повинен стати інтерес до історії, традицій, ремесел рідного народу. Таким чином, виховання на традиціях слід розглядати, як спеціально організований під керівництвом учителя трудового навчання процес (проект), у якому вирішальна роль належить самоактивності учня.

Другий аспект трудового навчання в сільській місцевості – це можливість працювати за модулями сільськогосподарського

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

профілю: «Технологія природного землеробства»; «Технологія догляду за тваринами»; «Технологія вирощування рослин та догляд за ними».

У сільськогосподарському виробництві України зайнято 4,9 млн. чол., або 24,4 % від загальної чисельності. Серед економічно активного населення сільська безробітна молодь у віці 15-35 років становить більшість. Тому вивчення даних модулів дає можливість мати свідомий вибір напряму професійної діяльності. Програма висвітлює теоретичні та практичні питання організації власної підприємницької (фермерської) справи. Ось чому більшу частину часу вчителю доцільно використати для розгляду практичних питань, що виникають при відкритті фірми або організації фермерського господарства в Україні.

Успішне засвоєння учнями змісту програми трудового навчання створює надійну базу для поглиблення їх знань за такими напрямками діяльності, які конкретизують варіанти майбутнього професійного вибору школярів (фінансово-кредитна діяльність, банківська справа, менеджмент, маркетинг, тваринництво, рослинництво, механізація сільськогосподарського виробництва, організація фірми або фермерського господарства, зовнішньоекономічна діяльність тощо) у процесі їх професійної підготовки у 8-9 класах сільської школи.

Одержавши таку підготовку, випускник школи сільської місцевості не лише ознайомлений з основними видами сільськогосподарського виробництва, їхнім взаємозв'язком, він більш усвідомлено й обґрунтовано підходить до вибору життєвого шляху.

Узагальнюючи все вищезазначене, підсумуємо, що, на нашу думку, сьогодні основними особливостями роботи вчителя трудового навчання в сільській школі є виховання й навчання учнів на народних традиціях, звичаях та вивчення модулів сільськогосподарського профілю.

Література:

1. Концепція трудової підготовки школярів України. Проект // Освіта. – 1993. – 30 серпня. – С. 4.
2. Навчальна програма: Трудове навчання. 5-9 класи. Нова редакція / за заг. ред. В. М. Мадзігона. – К., 2010. – 148 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. – К.: Шк. світ, 2001. – 21 с.
4. Програма з трудового навчання для сільської школи // Сільська школа України. – 2004. – № 16-17. – С. 108-114.
5. Ушинський К. Про народність у громадському вихованні // К.Ушинський. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. – Т. 1. – К., 1982. – С.43-103.

6. Державний стандарт освіти – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>

Пушкіна З.П.*

РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНЯ

Стаття присвячена використанню дидактичних ігор на уроках математики.

Одне з важливих питань, яке стоїть перед учителем – як пожити, зробити цікавими уроки математики, як спрямувати навчальну діяльність учнів творчим руслом, викликати інтерес до предмета, навчити дітей бачити красу і велич математики.

Збільшення розумового навантаження на уроках змушує вчителя знайти шлях підтримки інтересу учнів до матеріалу, який вивчається, їх активності протягом усього уроку. Значною мірою це залежить від методики викладання і вмілої побудови навчальної роботи на уроці. Треба, щоб кожен учень працював активно й захоплено, використовувати це як поштовх до виникнення та розвитку зацікавленості, глибокого пізнавального інтересу дітей. Це дуже важливо в підлітковому віці, коли ще формуються, а іноді визначаються постійний інтерес і нахили до певного предмета. Саме в цей період треба намагатися розкрити перед дітьми захоплюючі сторони математики.

Варто для цього звернутися до ігрових форм навчання на уроках. При цьому створюється можливість творчої взаємодії педагога й учня, продуктивної форми спілкування з елементами змагання, справжньої зацікавленості предметом.

Гра – це творчість, гра – це праця. У процесі гри виробляється звичка зосереджуватись, самостійно мислити, бути уважним, тяга до знань. Захопившись грою, діти не помічають, що вчать: пізнають, запам'ятовують, орієнтуються в незвичних ситуаціях, поповнюють запас уявлень, понять, розвивають творчу фантазію, навіть найпасивніші без примусу включаються в гру.

Під час гри діти, як правило, уважні, зосереджені, дисципліновані.

Досвід свідчить, що введення на уроці ігор чи ігрових хвилин робить процес навчання цікавим і пізнавальним, створює робочий настрій, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу. Правда, це вдається не легко.

Так, після вивчення теми «Найпростіші геометричні фігури та їх властивості» в 7 класі, виникає необхідність повторити

---

* © Пушкіна З.П